

LES POTÈNCIES MITJANES I EL NOU ORDRE ECONÒMIC EN UN MÓN FRAGMENTAT

MIRAS ZHIYENBAYEV

Assessor del President del Consell d'Afers i
Iniciatives Internacionals de la Maqsut Narikbayev
University (Astana)

Les rivalitats entre les grans potències estan sacsejant l'economia mundial, però el futur de l'economia depèn cada vegada menys de les accions de Washington o de Pequín i més de les accions de les potències mitjanes. En una època de guerres comercials entre els Estats Units i la Xina i d'una fragmentació geopolítica general, les potències mitjanes tenen la responsabilitat d'esmoreir aquestes rivalitats, establir cadenes de subministrament fràgils i promoure marcs de cooperació quan les superpotències no ho fan. I ho fan mitjançant la multialineació (implicant totes les parts amb pragmatisme), l'emprenedoria institucional (forjant noves coalicions i normes) i a través de la connectivitat estratègica (construint vincles que mantenen el flux comercial).

En lloc d'un únic *hegemon* que dicti les condicions, sembla que està emergint un ordre econòmic multipolar més distribuït, que les potències mitjanes teixeixen silenciosament mitjançant acords comercials, d'infraestructures i diplomàtics. Aquests països exerceixen una influència moderadora precisament perquè no són superpotències: al resistir-se a quedar enquadrades en l'eix binari Estats Units-Xina, impedeixen que un bloc imposi la seva voluntat a la resta. Són països que operen en els espais grisos, cultivant relacions amb totes les parts, el que es coneix com un enfocament d'«alineació múltiple». Aquest entorn evidencia que el domini del *poder dur* ja no és suficient per garantir-ne la influència. Els tancs i els míssils no poden assegurar l'accés a rutes comercials ni a recursos crítics. Els fluxos econòmics, la legitimitat i el control dels punts d'estrangulament són igualment importants, fet que recorda que els oleoductes i els ferrocarrils poden ser tan estratègics com els exèrcits.

El Kazakhstan: pont euroasiàtic

Aquest país, encaixonat entre els seus gegants veïns, Rússia i la Xina, ha caminat durant molt de temps en la corda fluixa, però darrerament ha convertit aquest equilibriste en una oportunitat. Des de la invasió russa d'Ucraïna, el Kazakhstan ha redoblat esforços per diversificar la seva dependència de les rutes logístiques i comercials russes, posicionant-se com un pont euroasiàtic vital. La iniciativa més emblemàtica ha estat el «corredor central» transcaspià, una ruta de trànsit d'est a oest des de la Xina que recorre Àsia Central, creua el mar Caspi, travessa el Caucas (Azerbaidjan i Geòrgia) i arriba fins a Turquia i Europa. El Kazakhstan, per la seva banda, està ampliant la capacitat ferroviària en el seu tram de la ruta –estesa de noves vies, millora dels ports al Caspi i racionalització de les duanes– per gestionar el flux creixent de mercaderies.

Aquesta estratègia ja està donant els seus fruits. Amb el desviament de la càrrega ferroviària xinesa de Rússia, el trànsit ferroviari del Kazakhstan es va disparar, fet que va generar taxes de trànsit i inversions. La política «multivectorial» més àmplia del país, que consisteix a implicar-hi tots els socis, és evident: els funcionaris kazakhs cooperen amb la Xina en projectes de la Franja i la Ruta, es coordinen amb l'Azerbaidjan, Geòrgia i Turquia en la gestió dels corredors i mantenen consultes amb la Unió Europea sobre normes i finançament. De fet, Europa ha donat suport a aquesta ruta en el marc de la seva recerca de línies de subministrament més segures. La iniciativa *Global Gateway* de la UE (un pla de connectivitat concebut com a resposta a la Franja i la

Ruta) considera ara el corredor central com un projecte de referència, un fet que ha estat rebut amb entusiasme al país centreamericà. Quan Espanya va ocupar la presidència rotatòria de la UE a finals de 2023, Madrid va fer d'Àsia Central una prioritat en la seva política exterior, emfatitzant el potencial del corredor central com a principal artèria est-oest.

El Kazakhstan ha sabut mantenir una diplomàcia equilibrada amb totes les grans potències: una delicada dansa de multialineament. Continua formalment aliat amb Rússia a través de blocs econòmics i de seguretat, malgrat que Astana se n'ha desmarcat pel que fa a la guerra d'Ucraïna (en no reconèixer les annexions russes i fent una crida al diàleg). El Govern del president Kasym-Zhokart Tokayev ha donat la benvinguda també als inversors occidentals i asiàtics que fugen del mercat rus, oferint el Kazakhstan com una alternativa estable. En paral·lel, també les relacions amb la Xina es continuen intensificant en l'àmbit econòmic, tot i que el Kazakhstan es cuida prou de no esdevenir un vassall de Pequín. L'encert consisteix a mantenir totes les portes obertes. Es tracta de política de trànsit en acció: en desenvolupar rutes alternatives, el Kazakhstan es dota d'opcions i elements de negociació. En plena tempesta geopolítica, el Kazakhstan ha sabut crear un espai estratègic propi. Lluny de ser un espectador passiu, aquesta potència mitjana ha aprofitat la crisi per impulsar una visió d'una Euràsia connectada i multipolar on cap gegant imposa la seva hegemonia.

Espanya com a centre de connectivitat

A l'altre extrem de la massa continental euroasiàtica, Espanya ha adoptat una estratègia similar a la de les potències mitjanes, convertint la seva situació geogràfica i les seves aliances en un avantatge. Pensem en el paper d'Espanya en la seguretat energètica d'Europa en plenes turbulències bèl·liques i durant la pandèmia. Espanya compta amb la xarxa

de terminals de gas natural liquat (GNL) més gran d'Europa i ha estat un punt d'entrada fonamental per al gas no rus. Quan el 2022 els gasoductes russos van reduir dràsticament el subministrament de gas a Europa, els ports espanyols van ser clau per descarregar el gas de substitució procedent de fonts com els Estats Units i el nord d'Àfrica. Els dirigents espanyols van pressionar per ampliar les connexions per gasoducte de la península Ibèrica a la resta d'Europa, reconeixent que qui controla la infraestructura de trànsit pot fer o trencar la resiliència del subministrament continental. Aquest impuls a un nou interconnector de gas (que ara evoluciona cap a un projecte de gasoducte d'hidrogen) posa de manifest que Espanya és conscient que la connectivitat és poder: una potència mitjana pot guanyar influència aportant la infraestructura de la qual altres països depenen.

Durant la seva presidència de la UE el 2023, Madrid es va proposar reforçar els llaços de la UE amb Amèrica Llatina i Àsia Central, regions en què les afinitats històriques i lingüístiques d'Espanya (en el cas de la primera) i els seus nous interessos estratègics (en el cas de la segona) li confereixen una credibilitat única. En advocar per una cimera UE-Àsia Central i impulsar la inversió de les connexions de transport transeuràsiques, Espanya va contribuir a garantir que la resposta de la UE a una economia mundial fragmentada no fos simplement replegar-se sobre si mateixa o aferrar-se als Estats Units, sinó interactuar amb una coalició més àmplia de socis.

És per això que l'associació cada cop més intensa entre Espanya i el Kazakhstan ha esdevingut un dels fets més notables d'aquest acostament entre les dues regions. A primera vista, aquests dos països tenien una interacció limitada. No obstant això, i a mesura que el Kazakhstan ha anat adquirint importància estratègica, Espanya ha anat estrenyent els seus llaços econòmics i fins i tot de seguretat amb el país. Ambdós estats mantenen una Associació Estratègica des de 2010, i el co-

merç s'ha disparat els darrers anys. Tant és així que el 2022, el comerç bilateral va superar els 3.000 milions de dòlars, gràcies al petroli kazakh que nodreix les indústries espanyoles i les desenes d'empreses espanyoles que veuen oportunitats d'inversió al país centreesiàtic (des del fabricant ferroviari Talgo, que ha modernitzat els ferrocarrils del país, fins a les empreses d'energies renovables o les plantes de fertilitzants).

És gràcies a saber jugar aquest paper de pont, que Espanya ha impulsat el seu perfil internacional. I això és una demostració més que, tot i no ocupar el primer lloc pel que fa a força militar o poder econòmic, tot país pot exercir una influència enorme connectant altres països. Tant com a amfitrió de les converses entre líders llatinoamericans i de la UE, o com a defensor de les infraestructures que uneixen el Mediterrani amb el Caspi, Madrid ha assumit el paper de convocant i connector, fet que reforça la legitimitat d'Espanya, en tant que país que construeix i no divideix.

Configurar el nou ordre

Els esforços del Kazakhstan i Espanya són microcosmos d'un fenomen més ampli: l'auge de l'activisme de les potències mitjanes en el sistema econòmic internacional. Demostren que quan el lideratge tradicional de les grans potències flaqueja, o es mou únicament per l'interès propi, altres poden fer un pas endavant per liderar pel seu compte, i ho faran. Però aquests esforços, per més importants que siguin, continuen sent en gran mesura cas a cas i en paral·lel. El pas següent doncs, és la coordinació: cal que les potències mitjanes col·laborin conscientment per amplificar el seu impacte. Això podria significar que el Kazakhstan i Espanya col·laborin per alinear el corredor central amb les xarxes de transport europees, o que patrocinin conjuntament iniciatives internacionals en matèria de seguretat de la cadena de subministrament i la transició energètica.

El punt clau és que les potències mitjanes no s'han de conformar a reaccionar davant d'un ordre en procés de canvi o, pitjor encara, aïllar-se. Tenen l'oportunitat –fins i tot l'obligació– de configurar el nou ordre econòmic de manera proactiva. Unint la seva influència, poden establir normes per a les tecnologies emergents, garantir que les rutes comercials continuïn sent obertes i inclusives i defensar els principis d'equitat i multipolaritat en les institucions mundials. En molts sentits, estan millor posicionades per fer-ho que qualsevol altra superpotència: tenen els números, la legitimitat regional i, sovint, l'autoritat moral que neix de no ser percebudes com a hegemòniques.

Vivim temps en què cap capital té la clau de la governança econòmica mundial en solitari. Per això és tan important que les capitals «mitjanes» s'uneixin i facin un pas endavant. Mitjançant una diplomàcia intel·ligent, la creació de xarxes i l'èmfasi en la cooperació pràctica, les potències mitjanes poden evitar que el món derivi indefectiblement cap a blocs rivals que obliguin als països més petits a triar un bàndol. Poden demostrar que el pragmatisme no és sinònim d'impotència: pot ser ètic i dinàmic, i obrir camí cap a l'estabilitat allà on els grans enfrontaments ideològics fracassen. En un món fragmentat, allò que és intermedi pot resistir. Està en mans de les potències mitjanes assegurar-se que sigui així.

